

paju protivno stajalište i dosljedno tvrde: da se ni u jednom takovom slučaju ne smije jedino s toga razloga poduzeti umjetni pobačaj, jer ga sama medicinska znanost ne opravdava. Nije dokazano da žena nakon pobačaja brže i bolje ozdravlja. Baš obratno: od 81 slučaja na ženskoj univerzitet. klinici u Leipzigu: 44 su svršila smrću (samo u prvih 3 mjeseca 26 smrtnih slučajeva). Na temelju toga iskustva dolazi Schweizer do negativnog zaključka. — Navode ostalih stručnjaka za isto negativno mišljenje iznosi Dr. med. Quante (Dortmund) u »Theologie u. Glaube« br. 2/1931. str. 204 i sl.

O moralnoj strani pitanja je ovdje jasna riječ katoličke moralke. Direktni pobačaj, pa ni u cilju spašavanja zdravlja materinog nije dozvoljen. A cvdje je u pitanju baš takav direktni zahvat. Gdje bi pak pobačaj uslijedio kao posljedica takovog operacionog ili inače medicinskog zahvata, kojemu je prva i direktna svrha materino zdravlje, a sam pobačaj sporedni i drugotni učinak stručnog medicinskog čina, ne bi bila opterećena savjest ni materina, ni liječnikova. To je u slučaju kod sušičavih žena doduše također moguće, no redovno tek kao posljedica lijeka ili injekcija, a ne izravne operacije.

Na još jednu stvar treba upozoriti. Navodno sušičavo stanje ženino jest povod, da sluša savjete o pobačaju. Koliko se puta pak dogodi, da se radi u krivoj pretpostavci. Misli se, da je žena sušičava, a doista nije. Zato valja da praktični dušobrižnik upozori majke kako se imaju ponijeti, kad im tobože s medicinskog gledišta liječnik hoće olakšati stanje na taj način, da ih direktno liši ploda u blagoslovljenoj utrobi. Takovu ponudu valja uvijek otkloniti.

Bedeković i Ratkaj, biskupi u Senju.

Dr Josip Francišković.

Teško i žalosno je bilo stanje biskupija Senjske i Modruške početkom 18. stoljeća. Lika, najveći dio biskupije, oslobodila se doduše nakon 200 godišnjeg turskog jarma, ali je trebalo, da se ne samo ekonomski podigne, nego još više, da se u vjerskom i crkvenom pogledu uredi. Providnost je božja poslala muževe, koji su toj teškoj zadaći bili dorasli.

Iza kratkog vladanja Senjanina Martina Brajkovića (1699. do 1704.), koji je radi svojih izvanrednih sposobnosti, pobožnosti, učnosti i rodoljublja promaknut bio na odgovorniju stolicu Zagrebačku, imenovan bude na starodrevnoj biskupskoj stolici Senjskoj Benedikto Bedeković Komorski 10. ožujka 1704. Onom u vojnama i ratovima podivljalom narodu imponirao je svojim krupnim tijelom, bio je pravi gorostas, ali još više je imponirao i djelovao svojom pobožnošću, revnošću za slavu božju, učenošću i plemen-

tim srcem. Filozofske i teološke nauke svršio je na glasovitoj univerzi u Bologni. Postao je iza svršenih nauka župnikom u svojoj Zagrebačkoj biskupiji, a malo zatim imenovan bi kanonikom i arhiđakonom zagrebačkog kaptola. Spoznavši njegove vrline učeni i rodoljubni biskup Stjepan Senšćević izabra ga svojim generanim vikarom, čašću posebnog povjerenja.

Sve te odlike potakle su papu Klementa XI. i cara Leopolda, da su iza premještenja Brajkovićeve imenovali biskupom senjskim Bedekovića, koga je 4. svibnja 1704. posvetio u Zagrebu njegov senjski prešasnik. Tom mu je zgodom ispjevao hvalospjev građanin senjski Pavao Riter-Vitezović.

Oduševljeno primljen od klera i vjernika prva mu je briga bila, kad je nastupio službu, da uredi kongruu svećenstvu, koje je i rukama svojim moralo raditi, a i prosjačiti, da uzmogne preživjeti. Zato šalje predstavke na vladara. Nešto uspije, ali još uvijek slabo. Njegova je zasluga što je prvi pokrenuo kolo, koje se još i danas slabo kreće usprkos nastojanjima biskupa, primjećuje i Sladović u »Povesti biskupija Senjske i Modruške« (str. 116.).

Imao je velikih neprilika sa državnim vojničkim vlastima, koje su si protiv svakog prava prisvajale pravo kolature na ličkim župama bez ikakva obzira na biskupa te su se miješale i u druge crkvene stvari. Branile su mu pohod župa bez posebne dozvole gradačke komore i uskraćivale mu u ono doba hajdukovanja vojničku asistenciju. I kad su radi miješanja u crkvene stvari bile od dvora ukorene, pravile su razne zapreke, samo da bi ga od vršenja službe njegove odvratili, dok su došljacima inovjerskim u svakom pogledu išli na ruku. To sve nije biskupa smetalo, a da ne bi svoju pastirsku službu vršio, te je da podigne vjerski duh osobito u Lici, više puta tamo polazio.

S istom svrhom pošalje u Liku kao misionare Kapucine, za koje kod dvora isposlova, da se podigne samostan u Karlobagu i gostinjac kod Gospića u Kaniži. Svećenstvo se tamošnje tomu dođuše u neupućenosti svojoj protivilo, jer da će se njihovi dohoci umanjiti, ali on ipak izvede svoj naum.

Revan za slavu božju i sam bi držao kršćanski nauk u adventu pred punom crkvom u Senju i poticao dušobrižnike, da to isto čine. I ne bez uspjeha, jer je poznato, da su naši stari seljani pa i oni na filijalama daleko od župnih crkvi sve bez škola znali kršćanski nauk i bolje nego danas i školovani građani i seljaci.

U privatnom je životu bio darežljiv prema siromasima, gostoljubiv napose prema kleru i redovnicima, pobožan, te bi slobodno vrijeme proboravio u molitvi i učenju nabavom najboljih savremenih teoloških djela, koja je ostavio svojim nasljednicima te je tako bio osnivač biskupske knjižnice.

Njegov je nasljednik bio isto kanonik zagrebački Adam grof Ratkaj. I ovaj je biskup imao silnih neprilika sa vojničkim ličkim oblastima, koje su i bez njegova znanja postavljale župnike te je Ratkaj bio prisiljen da takovog jednog župnika u Karlobagu suspen-

dira. Ratkaj je branio svoja crkvena prava, ali bez uspjeha; apsolutizam carski već se je tada protegnuo i na crkveno polje. Jer je bio boležljiv i nije valjda našao drugdje dovoljno potpore, popustio je, kad su mu se još zagrozili, da će mu ustegnuti i onako neznatnu državnu potporu, a drugih dohodaka — desetine iz biskupskih dobara u Lici — nije dobivao, jer su mu ju novi došljaci lički jednostavno uskratili a carski ih ljudi nisu htjeli na to siliti, makar ih je carski dvor bio biskupu dosudio.

I pod konac svog života tuži se u listu papi na protucrkveni postupak državnih vlasti i moli ga, da se kod dvora u Beču preko nuncija zauzme za pravedno rješenje tih crkvenih pitanja, jer on samim pisanjem ne može ništa polučiti, a da bi osobno išao u Beč i tamo dulje vremena ostajao, ne dostaje mu sredstava.

Ratkaj makar kako izgleda bio boležljiv, pohada župe, bodri, poučava i miri narod, kad se je dizao protiv nasilnog pašovanja vojnih vlasti. Nanovo podigne svoju katedralu i posveti ju 19. svibnja 1714. a malo zatim i veliku župnu crkvu u Karlobagu.

Zadnjih je godina svoga biskupovanja radi slabog zdravlja većinom boravio u Zagrebu, što mu i papa prigovara, ali se biskup u odgovoru (god. 1717.) ispričava, da mu u Senju klima škodi radi čega jedva jednom na godinu tamo polazi i ostaje sa pogibelnju života, prem bi rado boravio na morskom žalu i svoju dužnost vršio, međutim da uprava ne trpi, jer ju vode njegovi dobri vikari. Osjećajući da mu se približava smrt povuče se na obiteljsko imanje u Stenjevcu, gdje umrije i pokopan bi svakako god. 1717. Da je Ratkaj te godine umro slijedi iz toga, što je car Karlo VI. već 8. listopada 1717. imenovao njegovim nasljednikom kanonika senjskoga i generalnog vikara Nikolu Pohmajevića Bribirca, kojega je papa Klement XI. potvrdio u konzistoru 16. travnja 1718.

Smrtni dan Bedekovićev postavlja Farlati u svojem *Illyricum Sacrum* (t. IV. p. 158.) na VIII. Kal. Maji 1712. t. j. 24. travnja 1712., odakle je taj datum prešao u šematizam senjski a uzeo ga je u svoju *Povijest biskupija i Sladović*. No već Sladović sumnja o ispravnosti tog datuma »jer ga nigde izim Farlata nije čitao«. Da se senjski profesor i historičar pop Sladović potrudio u senjski župni ured i pregledao matice umrlih, koje je u kolovozu 1707. zaveo kanonik arkipop i župnik senjski Vicko Vukšić, našao bi bio datum smrti Bedekovićeve. Na to bi ga bila morala potaknuti i ta okolnost, što je Bedeković umro baš u Senju i u katedrali pokopan.

U maticama mrtvih pod g. 1709. čitamo: (da se ujedno vidi, kako su se matice vodile, navesti ću radi zanimivosti čitav odlomak i još neke podatke u točnom prepisu, osim što sam mj. ss. metnuo š. a mj. c č):

1709.:

Na 5. Jan. Priminu Jandre Brajkovich od let 25. Brat S. Tela. †

Na 6. Jan. Priminu Ive Cvitkovich ali Bosna od let 35.

Na 6. Jan. Priminu xena Fendria Otaviyicha Otavia od let 38
Sestra S. Tela. †

Na 9. Jan. Priminu divičica (djevojčica) Mati Laškovichu od pol leta.

Na 14. Jan. Priminu Prisiviti G. G. B e n e d i t B e d e k o v i c h biškup Senski i Modruški aliti Karbavski od let 40. Dobar Pastir Bog mu day pokoj vični, Brat S. Tela (i naslikana mitra).

Na 26. Jan. Priminu Gn. (= gospodin) Gal Veliki Vice kapetan Senyski od let 60.

Na 2. Febra Priminu jedan siromah prez pameti iz Česke zemlji od let 25 svidočih Gn. Bogmestar Long daye (da je) karšchanin.

Na 10. Febra Priminu Jedna Lazarica (= kljasta ubogarka) od let 46. ili:

Na 6. Junya (1714.) Priminu kchi Franjca moga brata Ilije Vukšicha od let 9.

Na 6. Aprila (1716) Priminu yedna Čaratanka od let 43.

Na ultim 7bra (1719) Potopise Grad od Potoka i pade zid Gradski kod kuće Jurice Lukateli i potopiše se 4 zenske glave.

Na 27. 9bra (1724) Priminu yedan kj oltare načinyal iz Bnetak od let 18. (Ovo potvrđuje moje mišljenje, što sam ga već u prijašnjim prikazima istaknuo, da su pokrajni oltari ukatedrali i sv. Franji većinom izgrađeni u prvoj polovici 18. v. Graditelji bili su Talijani, Venecijanci.)

Na 22. 7bra (1728) Priminu kchi Kchere Frankapanove od let 15.

Na 4. Aprila (1725) Priminu jedna Fruštirka (strana, tudinka) kaye (koja je) halje popovske šila od let 28.

Na 23. Jenvara (1729) Priminu od ovoga svita Udova Pok. Matka Rafajelicha Vuko i kadsuse Saltiri u kuchi govorili palye (pao je) pod i ona mertva i kanonici, a to Gn.: Can. Pop David Hreljanovich i Can. pop Vuce Vudragovich, a onaj (ona je) bila od let 65. itd.

Prema toj autentičnoj ispravi biskup Bedeković umro je 14. siječnja 1709. čime se podudara i stari popis zakladnih godišnjih misa u senjskoj katedrali, gdje je ista ubilježena pod 17. siječnja, što bi mogao biti dan njegova pokopa. Možda bi se taj datum našao i u zagrebačkom kaptolskom arhivu, jer je prije bio on kanonik toga kaptola. Taj bi ispravak morao doći i u senjski šematizam.

Isto je krivo kod Farlatija i kod onih koji su to od njega uzeli, da je naime Ratkaj tek 1712. postao senjskim biskupom. Već Sladović o tom sumnja i navada slučaj, gdje je Ratkaj kao biskup senjski bio posrednik ili sudac — arbiter — u krvavoj svadi radi nekog zdenca između »starokrstnih Perušičana i novokrstnih izturčenika«, što je bilo g. 1711. No u popisu akata senjskog kaptola od 1801. navada se, da je pod 9. júliza 1709. poslao biskup Ratkaj pismo kaptolu, kojim je imenovao kanonikom senjskim Ivana Stropajevicha, ali bez znanja kapitularaca (sine Capituli scitu), primjećuje se u popisu. Tog akta u arhivu nisam našao, izgubio se kao i mnogi još važniji spisi. Bit će prema tomu kriv datum i rimskog imenovanja biskupa Ratkaja, kako ga Farlati navada, jer nije moguće, da bi se tri godine čekalo na to imenovanje; a ne bi se ni Ratkaj, koji je poznavao crkveno pravo i branio ga protiv državnih

vlasti, gerirao kao biskup i rezidirao u biskupiji protiv crkvenih propisa. Ratkaj je prema tomu naskoro iza smrti Bedekovićeve već 1709. postao biskupom senjskim i administratorom biskupije Modruške, kanonski sjedinjene sa senjskom.

Što je zavelo Farlatija, koji je svoju povijest jugoslavenskih biskupija kojih 50 godina kasnije pisao i izdao, ne mogu dokučiti, osim da to pripišem površnosti njegovih izvjestitelja, koji su mu data samo iz pamćenja naveli ni ne zaviriv u arhive. No što bilo da bilo, Bedeković je umro 14. januara 1709. a te iste godine naslijedio ga Ratkaj, koji je dieczom upravljao do god. 1717., kad je umro. Točni datum smrti mogao bi se možda naći u zagrebačkim arkivima.

In memoriam † prof. Ludovici Billot S. J.

Prof. A. Živković.

Smrt jednoga od najvećih, a možda i najvećeg teologa naših dana, odjeknula je u pravom smislu riječi širom cijeloga katoličkog svijeta u srcima mnogobrojnih njegovih učenika. Ličnost, kakova je bio veliki pokojnik, ostavlja neizbrisive tragove u dušama, s kojima dolazi u doticaj. A on je za dugo doba svojega profesorskog djelovanja na Gregorijanskoj univerzi u Rimu prekaljivao u duše svojih slušalaca nešto od onoga specifično prometejskog, teškog, dubokog i mističnog, što je nosilo njega među ljudima, a da sâm nije osjećao potrebe za njihovim drugovanjem.

Umro je 18. decembra 1931. u starosti od skoro punih 86 godina u mjestu Galloro blizu Rima, u isusvačkom novicijatu. Rodio se 12. januara 1846. u Sierku (dijeceza Metz). Rano je (god. 1869.) stupio u Družbu Isusovu. God. 1888. postaje profesorom spekulativne dogmatike na Gregorijani u Rimu, gdje ostaje neprekidno kroz 23 godine. Piju X. ga imenova 27. XI. 1911. kardinalom-dakonom sv. Marije in via Lata. U toj je časti međutim ostao samo do mjeseca kolovoza god. 1927., kad je Piju XI. podnio zahvalu na kardinalskoj časti. Od toga se doba povukao u kuću Družbe Isusove u Gallero, između Genzana i Ariccia u rimskoj provinciji, gdje je od upale pluća zaklopio oči na vječni san.

1. — S P. Billotom nestaje teologa, koji je nastavljao tradiciju velikih teoloških autoriteta u Družbi Isusovoj: P. Perrone, kard. Franzelina, kard. Mazzella. Za čitav gotovo vijek značila su dva imena jedan naročito visoki stupanj naučnog teološkog djelovanja, koje je imalo svoj snažni refleks i puni odjek širom katoličkoga svijeta. Billot se odlikovao oštrinom filozofskog kritičkog duha: bio je skolastički strog, teološki dubok; pozitivno-